

סקירה כלכלית שבועית

14 באוקטובר 2018

עיקרים

בארץ :

המיקוד השבועי עוסק בתחולת העוני בישראל. לפי המדידה המקובלת בישראל, משק בית מוגדר כעני כאשר הכנסתו הכספית נטו¹ לנפש סטנדרטית² נמוכה ממחצית ההכנסה החציונית ("מדד ההכנסה"). עם זאת, מדד ההכנסה (מעצם טבעו) איננו מתייחס למלאי הנכסים של משקי הבית ולהכנסתם הפרמננטית (שהינה הכנסתו הממוצעת של הפרט לכל ימי חייו). מחקרים רבים טוענים שהוצאה היא מדד טוב יותר למדידת רמת חיים כלכלית. במיקוד זה נבחן את מדד ההוצאה שנעשה באופן המקביל למדד ההכנסה על בסיס ההוצאה לצריכה לנפש סטנדרטית.

בחינת תחולת העוני על פי נתוני 2016 מעלה כי שיעור העניים בישראל עמד על 14.6% לפי נתוני הצריכה, לעומת 18.5% לפי החישוב של המוסד לביטוח לאומי.

בישראל תחולת העוני לפי מדד ההכנסה גבוהה באופן עקבי מתחולת העוני לפי מדד ההוצאה. בשנים הנסקרות במיקוד זה 2002 – 2016, תחולת העוני לפי מדד ההכנסה נמצאת בטווח של 18.1% - 20.6%, ואילו לפי מדד ההוצאה היא בטווח של 13.1% - 14.7%.

בהשוואה בינלאומית בשנת 2010 (השנה האחרונה עבורה קיימים נתונים השוואתיים של האיחוד האירופי), ישראל בין המדינות עם תחולת העוני הגבוהה ביותר ומדורגת, לפי מדד ההכנסה, במקום האחרון מתוך 28 מדינות מהאיחוד האירופי. ואילו לפי מדד ההוצאה, ישראל מדורגת במקום ה-26.

בכל קבוצות האוכלוסייה הנבדקות בישראל, למעט אחת, נמצא שתחולת העוני לפי מדד ההכנסה גבוהה מתחולת העוני לפי מדד ההוצאה. בולטים במיוחד הפערים שמציגים שני המדדים בקבוצת המובטלים. בעוד בקבוצה זו 69.4% ממשקי הבית הם עניים לפי מדד ההכנסה, רק 32.8% ממשקי הבית הם עניים לפי מדד ההוצאה.

- הוועדה המוניטארית של בנק ישראל הותירה את הריבית במשק, ברמתה הנוכחית - 0.1 אחוז, זאת על אף שלראשונה מזה זמן רב היו שסברו כי הריבית במשק תועלה. בכך לא חל שינוי בריבית במשך 42 חודשים - משך הזמן הארוך ביותר בו לא חל שינוי בריבית.

- הוועדה המוניטארית מעריכה שהכוחות התומכים בעליית האינפלציה ממשיכים לפעול, כאשר הסיכון העיקרי להתבססות האינפלציה בטווח היעד הוא האפשרות לייסוף חד בשקל.

¹ הכנסה כספית נטו : סך ההכנסות (הכנסה מעבודה, הכנסה מהון, הכנסה מפנסיה, מקרנות השתלמות ומקופות גמל וסך הכנסה מקצבאות ומתמיכות), אחרי ניכוי מסים ישירים.

² מכיוון שקיימים יתרונות כלכליים לגודל משפחה, מוינו המשפחות לפי ההכנסה המשפחתית המחולקת במספר "הנפשות התקניות" במשק הבית (ולא במספר הנפשות בפועל). לפי גישה זו, קיימת השפעה שולית פוחתת לכל נפש נוספת במשק הבית.

סקירה כלכלית שבועית

14 באוקטובר 2018

- חברי הוועדה המוניטארית ציינו כי בחודשים הקרובים עשויה להיות ירידה זמנית של האינפלציה אל מתחת לגבול התחתון של היעד.
- חברי הוועדה סבורים כי עליית השכר במשק, הצריכה הפרטית החזקה, עליית האינפלציה בחו"ל והמדיניות הפיסקלית המרחיבה יתמכו בהמשך עליית האינפלציה, כאשר הסיכון העיקרי להתבססות האינפלציה ביעדה הוא האפשרות לייסוף חד בשקל.
- חברי הוועדה ציינו כי אומדנים ראשוניים לפעילות ברבעון השלישי תומכים בהערכה שהמשק המשיך לצמוח בקצב נאה, וכי ההאטה בקצב הצמיחה ברבעון השני הושפעה מגורמים זמניים.
- ביחס לכלכלה העולמית ציינו חברי הוועדה כי תמונת המאקרו של הכלכלה העולמית מוסיפה להיות חיובית, אך מדדים שונים מצביעים על אובדן המומנטום המיוחד בין היתר ל"משבר הסחר", לעלייה בסיכונים הגאו-פוליטיים באירופה, ולתנודתיות בשווקים הפיננסיים של המשקים המתעוררים.
- ביחס לשוק הדיור, הוועדה המוניטארית מציינת כי מגמת הירידה במחירי הדיור שאפיינה את השנה האחרונה (מאז רמת השיא שנרשמה באוגוסט 2017) נבלמה.
- במקביל להחלטת הריבית, פרסם בנק ישראל עדכון לתחזיות הצמיחה והאינפלציה לשנים 2018-2019, במסגרתן, תחזית הצמיחה לשנת 2018 נותרה ללא שינוי ברמה של 3.7 אחוזים בעוד תחזית הצמיחה לשנת 2019 עודכנה במעט כלפי מעלה לכדי 3.6 אחוזים.
- תחזית האינפלציה לשנת 2018 עודכנה משמעותית כלפי מטה והיא צפויה לעמוד על 0.8 אחוז בעוד תחזית האינפלציה לשנת 2019 נותרה ללא שינוי. אף העדכון מטה, כלכלני חטיבת המחקר של הבנק סבורים כי האינפלציה צפויה להמשיך לעלות בהדרגה תוך שהיא מקבלת דחיפה משוק העבודה האיתן ומושפעת מעליית האינפלציה ומחירי האנרגיה בעולם.
- על רקע ההתפתחויות בתחזיות האינפלציה, דחו כלכלני בנק ישראל את המועד הצפוי להעלאת ריבית, וכעת הם סבורים כי הריבית תעלה לכדי 0.25 רק ברבעון הראשון של 2019.
- בחינת רכיבי הצמיחה בשנים 2017-2019 מצביעה על שינוי בהתפתחות השימושים המרכיבים את התוצר תוך מעבר מצמיחה המבוססת על צריכה בשנים 2012-2015, לצמיחה מאוזנת בשנים 2016-2019.
- מנתוני בנק ישראל עולה כי בחודש ספטמבר נרשמה ירידה קלה ביתרות מטבע החוץ של ישראל. על אף הירידה יתרות המט"ח מצויות בסביבת השיא.

סקירה כלכלית שבועית

14 באוקטובר 2018

- נתוני סקר כוח אדם לחודש אוגוסט 2018 מצביעים שיפור בשוק העבודה לאחר שבחודשים האחרונים נראה כי השיפור בשוק העבודה מיצה את עצמו והמגמה מתהפכת. כתוצאה מכך, התמונה הכללית המתקבלת משוק העבודה מוסיפה להיות חיובית ואיתנה.
- שיעור התעסוקה מצוי ברמתו הנמוכה ביותר השנה, בעוד שיעור האבטלה מצוי ברמתו הגבוהה ביותר השנה. במקביל, הירידה במספר המועסקים מיוחסת לירידה במספר המועסקים במשרה מלאה, בעוד במספר המועסקים במשרה חלקית נרשם גידול.
- ייתכן שהשיפור בשוק העבודה מיוחס לגורמים עונתיים – השתלבותם של תלמידי התיכון בתעסוקה במשק במהלך חודש אוגוסט.
- בגילאי העבודה העיקריים (25-64) נשמרה היציבות בשיעורי התעסוקה, ההשתתפות והאבטלה.
- השכר למשרת שכיר עמד בחודש יוני 2018 על 10,766 ש"ח. בכך רשם השכר למשרת שכיר עלייה (בניכוי עונתיות ובמחירים שוטפים) לכדי רמת שיא.
- במספר משרות השכיר נרשמה בחודש יולי 2018 עלייה מזערית.
- כשני שלישי ממשרות השכיר, נמצאים בענפים כלכליים, שבהם, השכר הממוצע למשרת שכיר נמוך מהשכר הממוצע.
- בחודש יולי נרשם נתון שיא ביצוא השירותים של ישראל.
- מדד הרכישות בכרטיסי אשראי רשם בחודש אוגוסט עלייה לרמת שיא.
- מדד אמון הצרכנים של בנק הפועלים רשם בחודש ספטמבר עלייה, והוא מצוי על סף השיא.
- הרמה הגבוהה של המדד, בחודשים האחרונים, לצד המצב הטוב של שוק העבודה ועלויות השערים בשוק ההון, תומכים בהמשך התרחבות של הצריכה הפרטית.
- התמתנות בקצב צמיחת הצריכה הפרטית בהשוואה לאשתקד, העומדת בניגוד לתמונה העולה ממדד אמון הצרכנים, מוסברת בהסטת צריכה לרכישות מקוונות מחו"ל, אשר אינה משתקפת במדדים, המודדים רכישות בישראל בלבד.

סקירה כלכלית שבועית

14 באוקטובר 2018

בעולם:

- מתחזיות קרן המטבע הבינלאומית לשנים 2018-2019 עולה כי הקרן צופה שקצב הצמיחה, בשנים אלה, יהיה תואם לקצב הצמיחה שנרשם בשנת 2017. במסגרת זו, הקרן עדכנה כלפי מטה את תחזית הצמיחה של התוצר העולמי לכל אחת מהשנים 2018-2019 לכדי 3.7 אחוזים.
- על אף עדכון, הצמיחה העולמית החזויה, כמו גם זו שנרשמה בשנת 2017 הינה המהירה ביותר מאז הצמיחה שנרשמה בשנת 2011.
- עדכון הצמיחה כלפי מטה מיוחס למשבר הסחר העולמי ו"מלחמת הסחר". בנוסף חלה עלייה בסיכונים לצמיחה העולמית כתוצאה מהתגברות אי הוודאות הגאו-פוליטית באירופה ובכלכלות המתעוררות, לצד עלייה בסיכונים שמקורם במעבר למדיניות מוניטריה מצמצמת.
- תחזיות הצמיחה של הקרן עבור הסחר העולמי עודכנו משמעותית כלפי מטה בעקבות המשבר בסחר העולמי. האטה בגידול בסחר צפויה בכלכלות המתפתחות והמפותחות כאחד.
- בהתייחסות ישירה ל"מלחמת הסחר" מציינים בקרן המטבע כי אסקלציה משמעותית במלחמת הסחר עשויה לגרוע בצורה משמעותית מהצמיחה העולמית ולפגוע ביתר שאת בצמיחה בארה"ב ובסין – הניצבות במרכז המשבר.
- על פי התחזיות, הצמיחה בארה"ב בשנה הנוכחית צפויה להישאר ללא שינוי (בהשוואה לתחזית הקודמת) ולשמור על המומנטום החיובי. יחד עם זאת, צופים בקרן להאטה בכלכלה האמריקאית בשנת 2019.
- תחזיות הצמיחה לכלכלת גוש האירו עודכנו כלפי מטה על רקע ההאטה המשתקפת בפעילות הכלכלית בכלכלות הבולטות בגוש. האטה משתקפת גם בכלכלות מפותחות נוספות.
- תחזיות קרן המטבע ביחס לשווקים המתעוררים ולכלכלות המתפתחות עודכנה משמעותית כלפי מטה. במסגרת זו הצמיחה בכל אחת מהשנים 2018-2019 צפויה להיות תואמת לצמיחה שנרשמה בשנת 2017. ניכר כי הצמיחה בכלכלות המתפתחות מאופיינת בחוסר אחידות בצמיחה.
- תחזיות האינפלציה של הקרן עודכנו כלפי מטה, אך עודן מצביעות על עלייה באינפלציה לרמה התואמת את יעד האינפלציה. יחד עם זאת אינפלציה הליבה במרבית הכלכלות המפותחות רחוקה מאד מיעדה.
- בקרן המטבע מזהירים מפני אתגר צמיחת האוכלוסייה לצד ההאטה בפיריון, שצפוי להאט את הצמיחה העולמית בטווח הבינוני-ארוך. כלכלני הקרן הוסיפו לבקר את אי השיוויון, וטענו שהתופעה היוותה 'קטליזטור' להתעוררות רגשות אנטי ממסדיים ואנטי גלובליים, וקראו להשקעה בחינוך, בבריאות ובתשתיות לצמצום אי השיוויון.

סקירה כלכלית שבועית

14 באוקטובר 2018

- **ביחס למשק הישראלי**, קרן המטבע עדכנה כלפי מעלה את תחזית הצמיחה לשנת 2018 כלפי מעלה לכדי 3.6 אחוזים, והותירה ללא שינוי את תחזית הצמיחה לשנת 2019 ברמה של 3.5 אחוזים. עדכון תחזיות הצמיחה לישראל כלפי מעלה בולט אף יותר לאור עדכון תחזיות הצמיחה של הקרן, עבור הכלכלה העולמית, כלפי מטה.
- במקביל, עדכנו כלכלני קרן המטבע את תחזיות האבטלה בישראל, פעם נוספת כלפי מטה לרמה הנמוכה מ-4.0 אחוזים. תחזיות האינפלציה לשנת 2018 עודכנו אף הם כלפי מעלה והם כעת על סף על הטווח התחתון של יעד האינפלציה. האינפלציה בישראל צפויה לשוב לתוך טווח היעד בשנת 2019. על פי התחזיות, נמשכת מגמת הירידה בעודף בחשבון השוטף.
- על פי תחזיות הקרן, בטווח הבינוני – ארוך (שנת 2023) צפויה הצמיחה בישראל להאט לכדי 3.0 אחוזים. על אף ההאטה, מדובר בנתון צמיחה מהיר ביחס לכלכלות המפותחות האחרות. האינפלציה בישראל צפויה להגיע בשנה זו לאמצע טווח היעד, והעודף בחשבון השוטף צפוי לשוב ולעלות.
- במקביל לתחזיות קרן המטבע, פרסמה הקרן מדד חדש, מדד ההון האנושי (The Human Capital Index), הבוחן את פוטנציאל ההתפתחות של האוכלוסייה, במדינות השונות, בהתאם לרמות הבריאות והחינוך, ומכמת את תרומת הרכיבים הללו לפריון העבודה של הדור הבא. מבין 157 המדינות המדורגות דורגה ישראל לחיוב במקום ה-23.
- קצב האינפלציה של מדד המחירים לצרכן בארה"ב ומדד הליבה שלו מצויים יחד מעל ליעד האינפלציה, העומד על שני אחוזים. רמות אלו של האינפלציה תומכות בהמשך מדיניות הפד – העלאה הדרגתית של הריבית.
- מדד אמון המשקיעים של סנטיקס עבור גוש האירו (Sentix Investor Confidence) רשם ירידה. הירידה מיוחסת לסממני החלשות בפעילות הכלכלית הבינ"ל (בעיקר במדינות המתפתחות) ולמשברים פוליטיים בגוש האירו. ההשפעה השלילית של מתיחות הסחר בין ארה"ב לשותפותיה המרכזיות ניכרת אף היא.
- מנגד, אמון המשקיעים ביחס לכלכלה האמריקאית רשם גידול, המיוחס לתמונה החיובית העולה מהכלכלה האמריקאית, והחתימה על הסכם הסחר עם קנדה ומקסיקו.
- מבין מדינות אסיה זוכה יפן לשיפור ניכר באמון המשקיעים.
- במסגרת מאמצי הממשל בסין לנהל הכלכלה הסינית על רקע שורה של לחצים המכבידים על הכלכלה הודיע הבנק המרכזי של סין על הורדת יחס הלימות ההון של הבנקים המסחריים.
- אנליסטים סבורים כי סוגיית ייצוב הצמיחה, עימה מתמודד כעת הממשל הסיני, אינה הבעיה המרכזית של הכלכלה הסינית, אלא החוב המאמיר של סין. לראייתם, מקבלי החלטות בסין פועלים מתוך ראייה לטווח הקצר.

סקירה כלכלית שבועית

14 באוקטובר 2018

תוכן עניינים

7	המיקוד השבועי: מדד חלופי למדידת תחולת העוני בישראל
14	בארץ
14	מדיניות מוניטארית
16	שוק העבודה
18	סחר חוץ
19	פעילות ריאלית
19	הלכי רוח
21	בעולם
21	תחזיות קרן המטבע
24	ארה"ב
25	אירופה
26	אסיה

שיעורי השינוי המוצגים בסקירה זו הם בניכוי עונתיות; שיעורי השינוי החודשיים הם לעומת חודש קודם; חישוב שיעורי השינויים הרבעוניים מתייחס לחודשים הזמינים ברבעון³; ושיעור השינוי ב- 12 החודשים האחרונים מתבסס על נתונים מקוריים.

³ לדוגמה, אם קיימים נתונים לחודשים ינואר ופברואר 2018 בלבד, נחשב את שיעור השינוי של ממוצע חודשים אלו לעומת ממוצע החודשים ברבעון הרביעי של 2017.

המיקוד השבועי

מדד חלופי למדידת תחולת העוני בישראל

מבוא

החלטות מדיניות רבות, המיועדות לשיפור רמת החיים, נעזרות במדידות עוני. קובעי מדיניות וחוקרים נעזרים במדידות אלו על מנת להעריך צעדי מדיניות. מקובל לבצע מדידות אלה לפי ההכנסה, בין היתר, בשל היותה ניתנת להשפעה באופן ישיר על ידי מדיניות ממשלתית. עם זאת, מכיוון שהיכולת של משק בית לשמור על רמת חיים כלכלית טובה לא תלויה רק בהכנסה השוטפת, אלא גם בהון הנצבר וביכולת לקבל הלוואות, ניתן לומר כי התבססות על הכנסה בלבד אינה מספיקה על מנת להעריך בצורה המדויקת ביותר את היקף ה"עוני".

לפיכך כדאי לבחון מדדים אחרים. מחקרים רבים טוענים שצריכה היא מדד טוב יותר למדידת רמת חיים כלכלית. טענה זו מתבססת על תיאורית ההכנסה הפרמנטית של פרידמן. לפיה, החלטות צרכנים מבוססות על צפי ההכנסות הממוצע לאורך החיים ולא על ההכנסה השוטפת. כמו כן, קטלר וכך טענו שהצריכה השוטפת היא מדד טוב יותר להכנסה הפרמנטית לעומת ההכנסה השוטפת.⁴ הסבר זה נתמך על ידי מספר מאמרים (מאייר וסוליבן - 2011 ויוהנסון וסלזניק - 1987)⁵ שמצאו שהתפיסה הסובייקטיבית של רמת החיים מתואמת יותר עם צריכה לעומת הכנסה.

מעבר לטענות תיאורטיות אלו, קיים הסבר נוסף המתבסס על שיקולים פרקטיים לכך שצריכה היא מדד טוב יותר למדידת עוני. מאייר וסוליבן (2011) וברוור ואודיאה (2012)⁶ מצאו שמהימנות נתוני הצריכה עבור העשירונים התחתונים גבוהה יותר ביחס לנתוני ההכנסה.

מיקוד זה בא להציג מדידה של תחולת עוני יחסי, המבוססת על צריכה ולהשוואתה למדידת תחולת העוני היחסי המקובלת בישראל, המבוססת על הכנסה. לצורך כך נערכה השוואה לאורך שנים, למדינות נוספות ולפי קבוצות אוכלוסייה.

השוואה לאורך שנים בישראל

תרשים 1 מציג את תחולת העוני לפי מדד ההכנסה ולפי מדד ההוצאה ואת רמת האבטלה בשנים 2002-2016 בישראל. מהתרשים עולה שתחולת העוני לפי מדד ההכנסה גבוהה באופן משמעותי ביחס לתחולת העוני לפי מדד ההוצאה לאורך כל השנים הנסקרות. תחולת העוני לפי מדד ההכנסה נמצאת בטווח של 18.1% - 20.6%, ואילו התחולה לפי מדד ההוצאה היא בטווח של 13.1% - 14.7%. עוד מתקבל מהתרשים שתחולת העוני, לפי מדד ההכנסה, נמצאת במגמת עלייה בין השנים 2002

⁴ Cutler, D., & Katz, L. (1991). Macroeconomic Performance and the Disadvantaged. *Brookings Papers on Economic Activity*, 2.

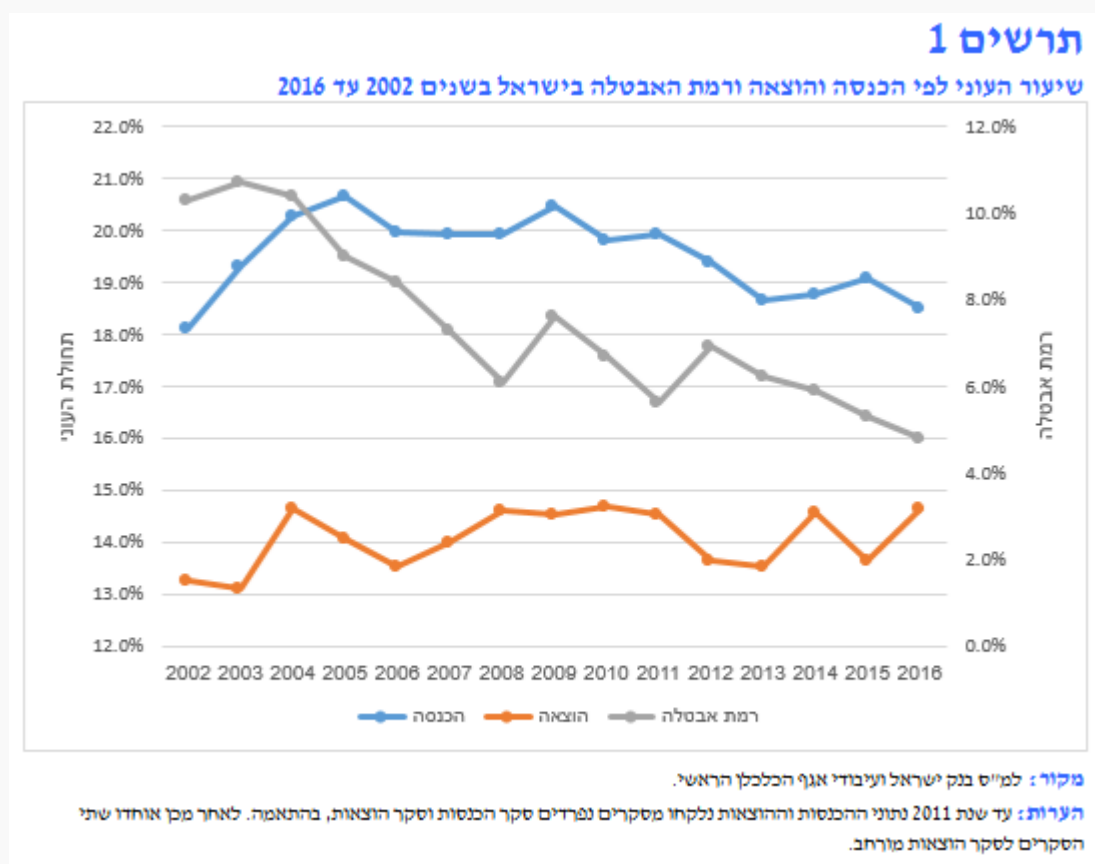
⁵ Meyer, B., & Sullivan, J. (2011). Further Results on Measuring the Well-Being of the Poor Using Income and Consumption. *Canadian Journal of Economics*, 44 (1), 52-87.
Jorgenson, D., & Slesnick, D. (1987). Aggregate Consumer Behavior and Household. *Journal of Business and Economic Statistics*, 5 (2), 219-232.

⁶ Brewer, M., & O'Dea, C. (2012). *Measuring living standards with income and consumption: evidence from the UK*. Retrieved June 23, 2012, from Institute for Social & Economic Research (ISER) - University of Essex: <https://www.iser.essex.ac.uk/publications/working-papers/iser/2012-05.pdf>

המיקוד השבועי מדד חלופי למדידת תחולת העוני בישראל

לבין 2005, והחל משנת 2005 עד 2016 היא במגמת ירידה, בעוד שלגבי התחולה לפי מדד ההוצאה לא קיימת מגמה ברורה. לפיכך, הפער הגדול ביותר בין המדדים היה בשנת 2005 6.6 נקודות אחוז והפער הנמוך ביותר בין המדדים היה בשנת 2016 – 3.9 נקודות אחוז. דוגמא להבדל בין שני המדדים ניתן למצוא בכך ששני המדדים לא בהכרח נעים באותו כיוון. לדוגמא, מדד ההכנסה ירד מ-19.1% בשנת 2015 ל-18.5% בשנת 2016. ואילו מדד ההוצאה עלה מ-13.7% ל-14.6% באותן שנים.

אחד הגורמים האפשריים לפערים בתחולת העוני בין המדדים הוא רמת האבטלה. כפי שעולה מתרשים 1 נראה שתחולת העוני לפי מדד ההכנסה קטנה כאשר ישנה פחות אבטלה. הסבר אפשרי לכך הוא שהיציאה מאבטלה זמנית הגדילה את הכנסתם השוטפת של חלק ממשקי הבית שהוגדרו כעניים. לעומת זאת, לא נראה קשר בין תחולת העוני לפי מדד ההוצאה לרמת האבטלה. הסבר לכך מתקבל מתיאוריית ההכנסה הפרמנטית, כפי שהוסבר במבוא.

המיקוד השבועי מדד חלופי למדידת תחולת העוני בישראל

השוואה בינלאומית

באיחוד האירופי קיימת אותה שיטה כמו בישראל למדידת עוני יחסי, עם הבדלים מסוימים.⁷ בדומה למדד ההכנסה, באיחוד האירופי קיים מדד בו תחולת העוני מוגדרת כשיעור האנשים החיים במשק בית בו ההכנסה לנפש סטנדרטית נמוכה מ-60% מההכנסה לנפש סטנדרטית החציונית באותה מדינה (להלן מדד הכנסה אירופי). מדד העוני היחסי המבוסס על הוצאה נעשה באופן המקביל למדד העוני היחסי המבוסס על ההכנסה (להלן מדד הוצאה אירופי). לפי שיטת המדידה הישראלית, תחולת העוני בישראל בשנת 2010 היא 19.8% לפי מדד ההכנסה ו-14.7% לפי מדד הוצאה, כפי שתואר לעיל. ואילו לפי השיטה האירופית תחולת העוני היא 30.2% לפי מדד ההכנסה ו-22.9% לפי מדד הוצאה.

תרשים 2 מתאר את מדד ההכנסה האירופי ואת מדד הוצאה האירופי בשנת 2010. כפי שמתקבל מהתרשים קיים פיזור של מדינות סביב קו 45 המעלות. כלומר חלק מהמדינות, כמו ישראל, נמצאות מימין ומתחת לקו, ובהן תחולת העוני לפי מדד ההכנסה גדולה ביחס למדד הוצאה. מצב זה בו תחולת העוני על פי מדד ההכנסה גבוהה מתחולת העוני לפי מדד הוצאה לא מתקיים בכל המדינות. למעשה, חלק מהמדינות קרובות לקו עם תחולת עוני דומה לפי שני המדדים וחלקן משמאל ומעל הקו בהן תחולת העוני גבוהה יותר לפי מדד הוצאה.

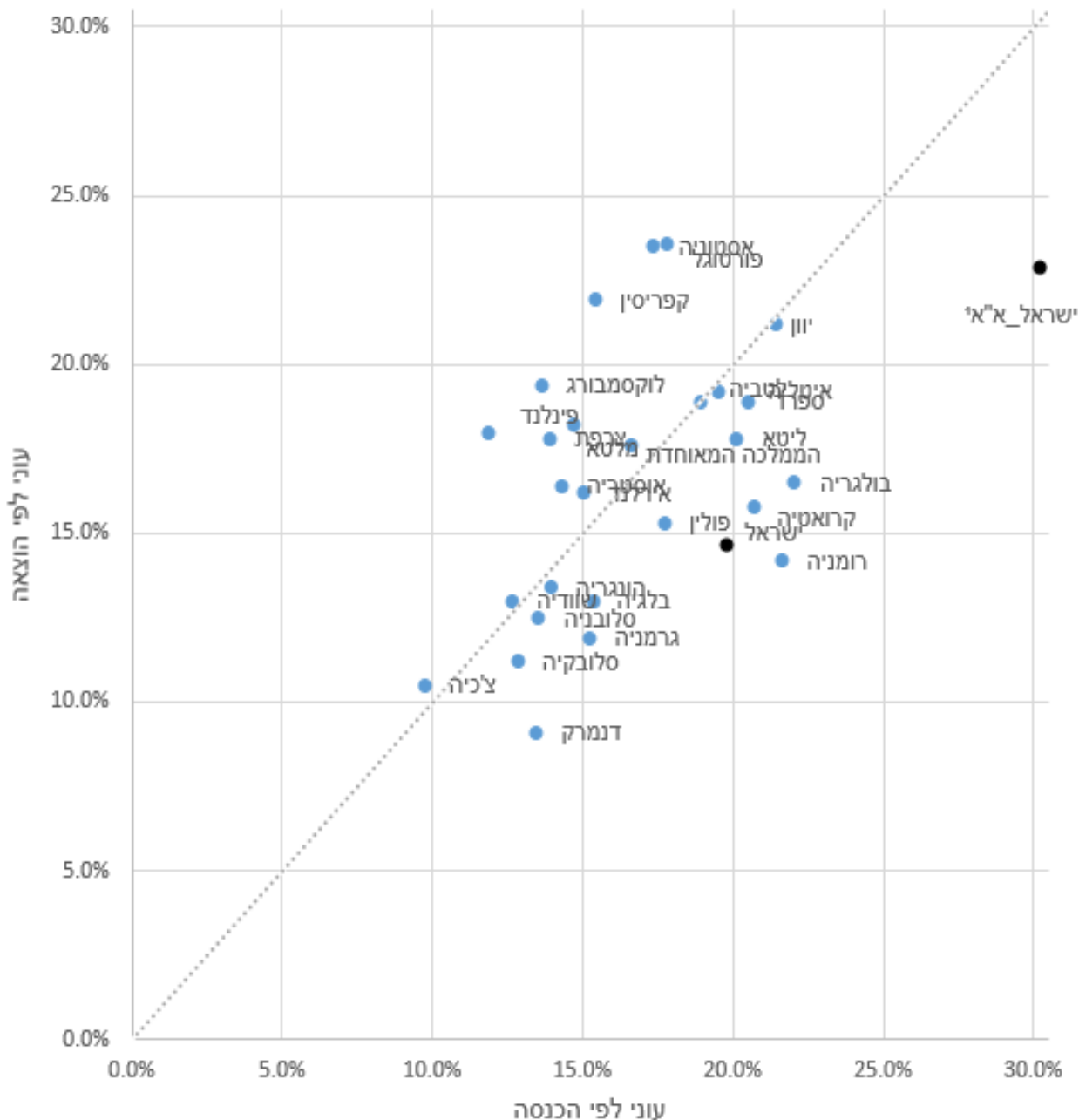
מבין המדינות הנמצאות מימין ומתחת לקו ישראל בולטת במיוחד. מבחינת מדד הוצאה, תחולת העוני של ישראל היא 22.9% והיא מדורגת במקום ה-26 מבין 28 המדינות. כאשר דנמרק מדורגת ראשונה, עם תחולת העוני הנמוכה ביותר - 9.1% ופורטוגל אחרונה, עם תחולת העוני הגבוהה ביותר - 23.6%. כמו כן, לפי מדד ההכנסה תחולת העוני של ישראל היא 30.2%, ומדורגת במקום האחרון ובפער משמעותי מבולגריה, המדורגת במקום לפני האחרון - עם תחולת עוני של 22.1%.

⁷ הגדרת העוני באיחוד האירופי שונה מהמדידה הישראלית בשלושה ממדים: תחולת העוני מוגדרת כמספר הנפשות העניות ולא כמספר משקי הבית העניים; משק בית מוגדר כעני כאשר ההכנסה המתוקנת שלו נמוכה ב-60% ביחס להכנסה המתוקנת הממוצעת, זאת לעומת ההגדרה בישראל, המתייחסת ל-50% אחוזים מההכנסה החציונית; ההבדל השלישי הוא באופן שבו מגדירים נפש סטנדרטית. בנוסף יש להדגיש כי הנתונים של מדינות האיחוד האירופי המוצגים כאן הינם נתונים ארעיים העשויים להשתנות.

המיקוד השבועי מדד חלופי למדידת תחולת העוני בישראל

תרשים 2

השוואה בינלאומית של עוני לפי הכנסה והוצאה לשנת 2010

מקור: Eurostat ועיבודי אגף הכלכלן הראשי.

הערות: "ישראל א"א" מתייחס למדידת העוני בישראל לפי שיטת המדידה המקובלת באיחוד האירופאי

המיקוד השבועי מדד חלופי למדידת תחולת העוני בישראל

תחולת העוני לפי קבוצות אוכלוסייה

לוח 1 מתאר את תחולת העוני לפי קבוצות אוכלוסייה ולפי סוג מדד העוני בשנת 2016. נראה שכמעט בכל הקבוצות שנבדקו מתקבל שתחולת העוני גבוהה יותר לפי מדד ההכנסה, ביחס למדידה לפי מדד ההוצאה. קבוצות האוכלוסייה חולקו לחמש קטגוריות על בסיס המאפיינים הבאים: ראש משק בית יהודי או ערבי, מספר ילדים במשק בית, מצב תעסוקתי של ראש משק הבית, קבוצות גיל של ראש משק הבית וקבוצות השכלה של ראש משק הבית.

נראה כי קיים פער משמעותי בין שני המדדים בתחולת העוני במגזר הערבי. בעוד 49.2% ממשקי הבית הערבים מוגדרים כעניים לפי מדד ההכנסה 25.3% בלבד מוגדרים כעניים לפי מדד ההוצאה. לעומת זאת אצל המגזר היהודי הפערים פחות משמעותיים, 13.1% ממשקי הבית היהודים מוגדרים כעניים לפי מדד ההכנסה ו-12.7% לפי מדד ההוצאה. כפי שנאמר במבוא, הפערים המשמעותיים במגזר הערבי עשויים להיות משתי סיבות, ציפייה לגידול עתידי בהכנסה ואו מדיווח פחות מדויק של רמת ההכנסה ביחס להוצאה.

בנוסף לפער במגזר הערבי, גם עבור משקי בית מרובי ילדים (עם 4 ילדים ויותר במשק בית) מתקבל פער משמעותי בין המדדים, כאשר 49.8% ממשקי הבית מרובי הילדים מוגדרים כעניים לפי מדד ההכנסה ואילו 35.4% בלבד לפי מדד ההוצאה. מעבר לכך, נראה שעבור משקי בית בהם ראש משק הבית לא עובד קיים ההבדל המשמעותי ביותר בין שני המדדים. על אף שבקבוצה זו 69.4% ממשקי הבית הם עניים לפי מדד ההכנסה, רק 32.8% ממשקי הבית הם עניים לפי מדד ההוצאה. תוצאה זו מתאימה לממצאים מתרשים 1, בכך שהפער בין שני המדדים מלמד שכנראה הרבה ממשקי בית אלה מוגדרים כעניים רק בשל תקופת אבטלה זמנית ולמעשה מצליחים לשמור על רמת חיים הגבוהה מרמה של עוני בתקופת אבטלה זו. גם אצל משקי הבית בהם ראש משק הבית הוא עצמאי נראה שתחולת העוני גבוהה יותר באופן משמעותי לפי מדד ההכנסה ביחס לתחולת העוני לפי מדד ההוצאה, 14.6% ו-7.8% בהתאמה. פער משמעותי זה נובע כנראה מכך שלהרבה עצמאים יש תנודות בהכנסה ולכן הם עשויים להיות מוגדרים כעניים בשל הכנסה נמוכה באופן זמני בלבד.⁸ כתלות במועד הסקירה, עשוי להתקיים המקרה ההפוך, שבו עצמאים עם הכנסה תנודתית מצפים שהכנסתם תקטן, לכן משקי בית אלה יצרכו פחות מהכנסתם. עם זאת, לפי התוצאות שהתקבלו, נראה שבישראל רוב העצמאים העניים מצפים שהכנסתם תגדל.

עוד מתקבל, כי תחולת העוני גבוהה באופן משמעותי יותר בין מדד ההכנסה לבין מדד ההוצאה אצל משקי הבית בהם ראש משק הבית הוא צעיר, ביחס למשקי הבית בהם הוא מבוגר יותר. לדוגמה במשקי הבית בהם ראש משק הבית בגילאי 30 עד 44 19.3% ממשקי הבית הם עניים לפי מדד ההכנסה ואילו 13.5% עניים לפי מדד ההוצאה. ואילו במשקי הבית בהם ראש משק הבית בגיל פנסיה (62 אצל נשים ו-67 אצל גברים) הפערים פחות משמעותיים 21.6% ו-20.6% בהתאמה. גם

⁸ ההכנסה החודשית השוטפת בסקר ההוצאות מבוסס על ממוצע ההכנסות בשלושת החודשים האחרונים לפני התשוא.

המיקוד השבועי מדד חלופי למדידת תחולת העוני בישראל

הפערים אצל משקי הבית הצעירים יותר ניתנים להסבר על ידי ציפייה לגידול עתידי בהכנסות אצל משקי הבית הצעירים.

לבסוף גם מבחינת שנות השכלה של ראש משק הבית המגמה דומה, ככל שהשכלת ראש משק הבית גבוהה יותר הפער בין תחולת העוני לפי מדד ההכנסה, לעומת תחולת העוני לפי מדד ההוצאה נמוך יותר. למעשה, רק מבחינת קבוצה משקי הבית בהם קיימים שני מפרנסים ויותר מתקבלת תוצאה הפוכה ובה תחולת העוני נמוכה יותר לפי מדד ההכנסה ביחס למדד ההוצאה 5.2% ו-8.4% בהתאמה. מצב זה עשוי להיות בשל ציפייה עתידית לירידה בהכנסות העתידיות בשל פיטורים של אחד מהמפרנסים יציאה לפנסיה או בשל חיסכון לשעת צרה.

לוח 1

תחולת העוני של משפחות לפי מאפייני ולפי מדדי עוני בשנת 2016

הוצאה	הכנסה	קבוצות אוכלוסייה
ראש משק בית יהודי או ערבי		
12.7%	13.1%	יהודים
25.3%	49.2%	ערבים
מספר ילדים במשק בית:		
12.9%	15.8%	1-3 ילדים
35.4%	49.8%	4 ילדים ויותר
מצב תעסוקתי של ראש משק הבית:		
12.2%	13.4%	שכיר
7.8%	14.6%	עצמאי
32.8%	69.4%	לא עובד בגיל עבודה ¹
16.8%	27.0%	מפרנס אחד
8.4%	5.2%	שני מפרנסים ויותר
קבוצות גיל של ראש משק הבית:		
17.3%	22.7%	עד 29
13.5%	19.3%	בגילאי 30 - 44
10.5%	13.1%	בגילאי 45 עד גיל הפנסיה
20.6%	21.6%	בגיל הפנסיה לפי חוק
קבוצות השכלה של ראש משק הבית:		
35.5%	44.4%	עד 8 שנות לימוד
17.3%	21.7%	בין 9 לבין 12 שנות לימוד
10.0%	12.9%	13 ומעלה שנות לימוד

מקור: סקר הוצאות משקי בית, למ"ס ועיבודי אגף הכלכלן הראשי.

הערות: (1) - עד גיל 60 לאשה ועד גיל 65 לגבר

המיקוד השבועי מדד חלופי למדידת תחולת העוני בישראל

סיכום

כפי שמתקבל ממיקוד זה, נראה שבישראל לאורך כל השנים הנסקרות, תחולת העוני לפי מדד ההכנסה גבוהה יותר באופן משמעותי מתחולת העוני לפי מדד ההוצאה. מצב זה עשוי לקרות למשל אצל אנשים המובטלים באופן זמני, סטודנטים המצפים לגידול בשכר לאחר סיום הלימודים, אנשים בתחילת הקריירה ועצמאים או שכירים עם הכנסה חודשית תנודתית. לפי החלוקה לקבוצות נראה שאכן מצבים אלה בישראל משפיעים על הפער בין תחולת העוני לפי מדד ההכנסה לתחולת העוני לפי מדד ההוצאה. עם זאת, במקרים מסוימים משקי בית מוגדרים כעניים על בסיס מדד ההוצאה ולא על בסיס מדד ההכנסה. למשל, במספר מדינות באיחוד האירופי נראה שתחולת העוני לפי מדד ההוצאה גבוהה יותר מתחולת העוני לפי מדד ההכנסה. בישראל מצב זה מתקיים רק עבור קבוצת משקי הבית בהם יש מעל 2 מפרנסים. מצב זה עשוי לנבוע כתוצאה מחוסר ודאות לגבי ההכנסות העתידיות וכחוסר בהון נצבר, שעשויים לשמש כגיבוי בתקופות עם הכנסה נמוכה.

ההבדלים הגדולים בין המדדים מראים כי אולי יש לבדוק מדדים נוספים למדידת עוני, וכי אולי קיימות הרחבות אותן כדאי לבצע על מנת להבין טוב יותר את תחולת העוני בישראל. לדוגמה בהשוואה הבינלאומית, ניתן לבדוק מה הם המאפיינים של מדינות בהן מתקבלת תמונה הפוכה לישראל ובה תחולת העוני לפי מדד ההוצאה גבוהה יותר מתחולת העוני לפי מדד ההכנסה. כמו כן, כדאי לנסות להעמיק את ההבנה כיצד יש למדוד את רמת החיים הכלכלית על ידי בחינת המאפיינים של משקי בית המוגדרים כעניים לפי מדדים שונים. בדיקה זו תעשה באחד המיקודים הבאים.

מדיניות מוניטארית

- הוועדה המוניטארית של בנק ישראל הותירה את הריבית במשק, ברמתה הנוכחית - 0.1 אחוז, זאת על אף שהסבירות להעלאת ריבית, על פי הערכת האנליסטים, עלתה משמעותית ועמדה על קרוב לחמישים אחוזים. בכך לא חל שינוי בריבית במשך 42 חודשים - משך הזמן הארוך ביותר בו לא חל שינוי בריבית. על אף הגורמים המרכזיים לרמת הריבית הנמוכה (קצב האינפלציה הנמוך ששרר בישראל עד לא מזמן, וחוזקו של השקל הישראלי), הוועדה המוניטארית מעריכה שהכוחות התומכים בעליית האינפלציה ממשיכים לפעול, כאשר הסיכון העיקרי להתבססות האינפלציה ביעד הוא האפשרות לייסוף חד בשקל. חברי הוועדה ציינו בהודעתם כי "בכוונת הוועדה המוניטארית להותיר את המדיניות המרחיבה על כנה, כל עוד הדבר יידרש כדי לבסס את סביבת האינפלציה בתוך תחום היעד".
- חברי הוועדה המוניטארית ציינו כי מאז החלטת הריבית הקודמת לא חל שינוי משמעותי בסביבת האינפלציה, שעלתה בתמיכת המדיניות המוניטארית המרחיבה, אך מגמת העלייה באינפלציה נבלמה בחודש אוגוסט והייתה נמוכה מהצפי. יחד עם זאת, ציינו חברי הוועדה כי על אף שבשלושת החודשים האחרונים הסתמן כי האינפלציה מתחילה להתבסס בתחום יעד יציבות המחירים, בחודשים הקרובים עשויה להיות ירידה זמנית של האינפלציה אל מתחת לגבול התחתון של היעד.
- חברי הוועדה סבורים כי עליית השכר במשק, הצריכה הפרטית החזקה, עליית האינפלציה בחו"ל והמדיניות הפיסקלית המרחיבה יתמכו בהמשך עליית האינפלציה, כאשר הסיכון העיקרי להתבססות האינפלציה ביעד הוא האפשרות לייסוף חד בשקל.
- חברי הוועדה המוניטארית ציינו כי אומדנים ראשוניים לפעילות ברבעון השלישי תומכים בהערכה שהמשק המשיך לצמוח בקצב נאה, וכי ההאטה בקצב הצמיחה ברבעון השני הושפעה מגורמים זמניים ונבעה בין היתר מהתנודתיות ביבוא כלי רכב.
- ביחס לכלכלה העולמית ציינו חברי הוועדה כי תמונת המאקרו של הכלכלה העולמית מוסיפה להיות חיובית, אך מדדים שונים מצביעים על אובדן המומנטום, הניכר בהאטה בקצב הצמיחה של הסחר העולמי לאור ההחרפה ב"מלחמת הסחר", העלייה סיכונים הגאו-פוליטיים באירופה, והתנודתיות בשווקים הפיננסיים של המשקים המתעוררים. מנגד, נמשכה המגמה החיובית בארה"ב. חברי הוועדה התייחסו לפערי הריבית בין ארה"ב לגוש האירו ביפן שצפויים להתרחב לאור הסבירות כי הפד יבצע העלאת ריבית נוספת עוד השנה, בעוד ביפן וגוש האירו אינפלציה הליבה מוסיפה להיות נמוכה והמדיניות המוניטארית המרחיבה צפויה להימשך.
- ביחס לשוק הדיור, הוועדה המוניטארית מציינת כי מגמת הירידה במחירי הדיור שאפיינה את השנה האחרונה (מאז רמת השיא שנרשמה באוגוסט 2017) נבלמה.
- במקביל להחלטת הריבית, פרסם בנק ישראל **עדכון לתחזיות הצמיחה** והאינפלציה לשנים 2018-2019, במסגרתן, תחזית הצמיחה לשנת 2018 נותרה ללא שינוי ברמה של 3.7 אחוזים

בארץ

בעוד תחזית הצמיחה לשנת 2019 עודכנה במעט כלפי מעלה לכדי 3.6 אחוזים על רקע עדכון מעלה בקצב הגידול הצפוי ביצוא ובצריכה הציבורית.

- תחזית האינפלציה לשנת 2018 עודכנה משמעותית כלפי מטה והיא צפויה לעמוד על 0.8 אחוז בעוד תחזית האינפלציה לשנת 2019 נותרה ללא שינוי ברמה של 1.5 אחוזים. על אף העדכון כלפי מטה, כלכלני חטיבת המחקר של הבנק סבורים כי האינפלציה צפויה להמשיך לעלות בהדרגה לכיוון מרכז תחום היעד. עמדה זו מבטאת את הערכת בנק ישראל כי שוק העבודה האיתן יתרום לגידול בביקושים ובעלויות הייצור, מה שידחוף לעליית מחירים, וימתן את ההשפעות של צעדי הממשלה שנועדו לעודד את התחרות ולהוזיל את יוקר המחיה. במקביל, כלכלני חטיבת המחקר של הבנק מעריכים כי עליית האינפלציה בעולם והעלייה במחירי האנרגיה יתרמו לעלייה בקצב האינפלציה של מחירי המוצרים המיובאים.
- על רקע ההתפתחויות באינפלציה, כלכלני בנק ישראל דחו את המועד בו הם צופים כי הריבית במשק תעלה, וכעת הם סבורים כי הריבית תעלה לכדי 0.25 רק ברבעון הראשון של 2019. התחזיות מצביעות על העלאת ריבית נוספת ברבעון השלישי של 2019. כתוצאה מכך תחזית הריבית של בנק ישראל לשנה הנוכחית עודכנה כלפי מטה.
- בחינת רכיבי הצמיחה בשנים 2017-2019 מצביעה על שינוי בהתפתחות השימושים המרכיבים את התוצר תוך מעבר מצמיחה המבוססת על צריכה בשנים 2012-2015, לצמיחה מאוזנת בשנים 2016-2019.

לוח א1: תחזיות בנק ישראל מחודש אפריל 2018*

2019 (תחזית)	2018 (תחזית)	2017	
3.6 (3.5)	3.7 (3.7)	3.5	הגידול בתוצר (שיעורי צמיחה)
5.5 (5.0)	5.0 (5.5)	7.3	היצוא** (שיעורי צמיחה)
3.5 (3.5)	4.0 (4.0)	3.4	הצריכה הפרטית (שיעורי צמיחה)
3.0 (2.0)	3.0 (2.5)	4.4	הצריכה הציבורית*** (שיעורי צמיחה)
3.5 (3.5)	3.0 (3.0)	3.2	השקעה בנכסים קבועים**** (שיעורי צמיחה)
3.4 (3.4)	3.4 (3.3)	3.7	שיעור האבטלה****
1.5 (1.5)	0.8 (1.2)	0.3	קצב האינפלציה
0.5 (0.5)	0.1 (0.25)	0.1	ריבית בנק ישראל****

*בסוגריים: התחזיות האחרונות מחודש יולי; ** ללא יהלומים והזנק; *** ללא יבוא ביטחוני; **** ללא אוניות ומטוסים; ***** בגילאי העבודה העיקריים- ממוצע שנתי; ***** בסוף השנה
מקור: בנק ישראל

- מנתוני בנק ישראל עולה כי יתרות מטבע החוץ הסתכמו בסוף חודש ספטמבר ב- 115.4 מיליארדי דולרים, צמצום של כחצי מיליארד דולרים במהלך חודש אוגוסט. בכך נרשמה ירידה

בארץ

ביתרות לאחר שלושה חודשים של גידול לכדי סביבת שיא ביתרות המט"ח. הירידה ביתרות המט"ח בחודש ספטמבר, מיוחסת ברובה לשערוך היתרות כלפי מטה כתוצאה מהתחזקות של הדולר אל מול אירו, ולהעברות הממשלה לחו"ל כנגד פרעון של אגרות חוב. על אף הירידה יתרות המט"ח מצויות בסביבת השיא.

שוק העבודה

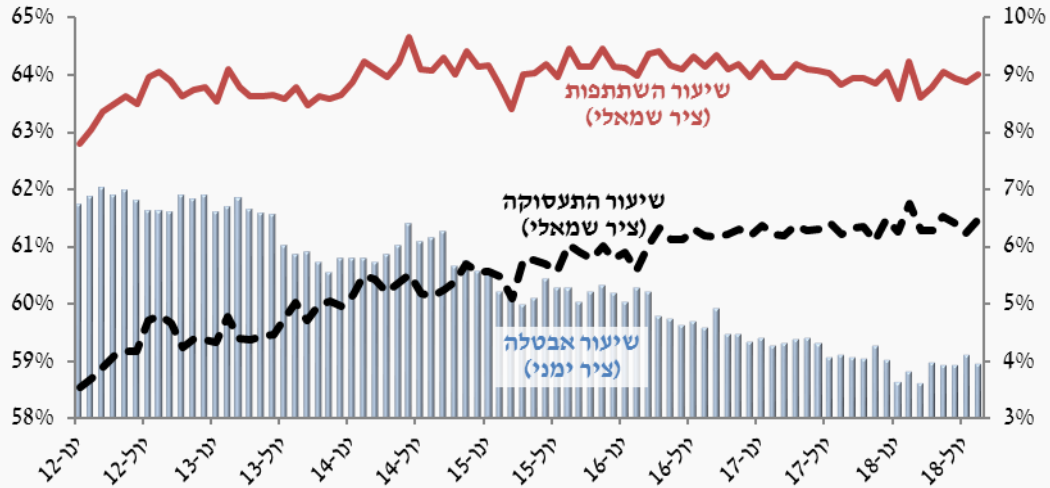
- נתוני סקר כוח אדם לחודש אוגוסט 2018 מצביעים⁹ על שיפור בשוק העבודה, זאת לאחר שבחודשים האחרונים הצביעו הנתונים על האפשרות למיצוי השיפור. כתוצאה מכך מוסיפה התמונה הכללית, המתקבלת משוק העבודה, להיות חיובית ואיתנה. כך, בחודש אוגוסט נרשם שיפור בשיעור ההשתתפות ושיעור התעסוקה, המצויים סביב רמת השיא בקנה מידה היסטורי, במקביל לירידה בשיעור האבטלה (לרמתו הגבוהה ביותר השנה). במקביל, העלייה במספר המועסקים מיוחסת לעלייה במספר המועסקים במשרה מלאה.
- לאור היציבות בנתוני שוק העבודה בגילאי העבודה העיקריים נראה כי השיפור בשוק העבודה מיוחס להצטרפות תלמידי התיכון לכוח העבודה במהלך חלקו השני של החופש הגדול.
- כאמור, שיעור התעסוקה רשם בחודש אוגוסט גידול של 0.3 נקודת אחוז לרמה של 61.5 אחוזים – קרוב לרמת השיא שנרשמה בחודש פברואר. שיעור התעסוקה מוסיף להיות מצוי ברמה גבוהה בקנה מידה היסטורי ובהשוואה בינ"ל. העלייה בשיעור התעסוקה בא לידי ביטוי בקרב שני המגדרים. בלטה במיוחד העלייה בשיעור התעסוקה בקרב נשים לכדי רמת שיא.
- במקביל לעלייה בשיעור התעסוקה, נרשמה עלייה בשיעור ההשתתפות. כתוצאה מכך, נרשמה ירידה בשיעור האבטלה. כך, שיעור ההשתתפות רשם עלייה קלה לרמה של 64.0 אחוזים ושיעור האבטלה רשם ירידה של 0.1 נקודת אחוז לכדי 4.0 אחוזים¹⁰. רמת האבטלה הנמוכה, קרובה ככל הנראה לרמה של תעסוקה מלאה.

⁹ נתוני סקר כוח אדם הינם נתונים חודשיים, ועשויים לחול שינויים משמעותיים בנתונים אלו.

¹⁰ שיעור האבטלה לחודש יולי עודכן כלפי מטה ב- 0.1 נקודת אחוז לכדי 4.1 אחוזים.

בארץ

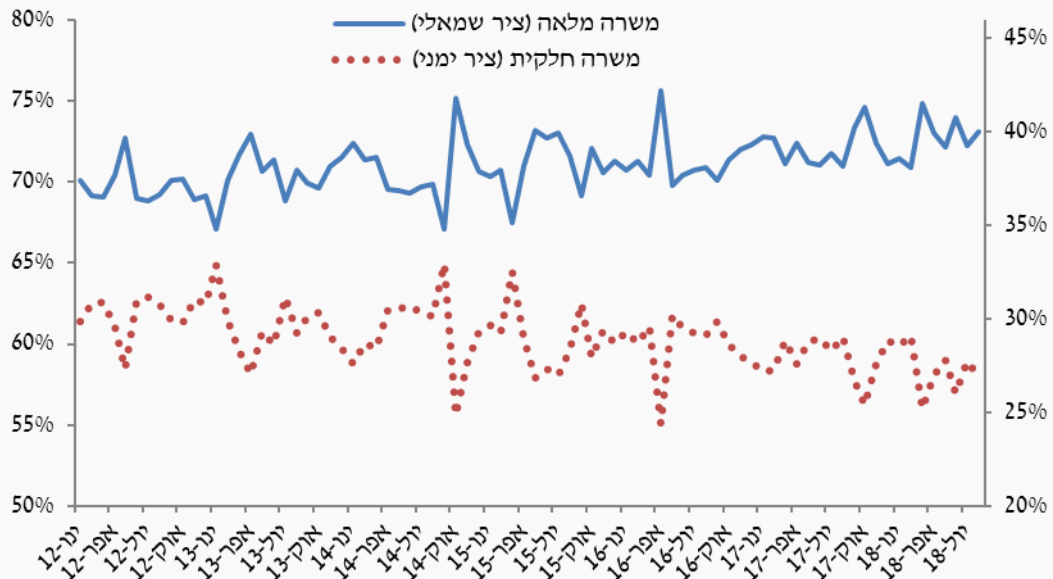
תרשים א1: שיעור ההשתתפות, שיעור התעסוקה ושיעור האבטלה
כלל האוכלוסייה בגילאי +15, אחוזים

מקור: למ"ס

- העלייה במספר המועסקים, באה לידי ביטוי במספר המועסקים במשרה מלאה, בעוד שבמספר המועסקים במשרה חלקית נרשם צמצום. כתוצאה מכך חלה בחודש אוגוסט עלייה בשיעור המועסקים במשרה מלאה, ביחס לחודש יולי, לרמה של 73.1 אחוזים מסך המועסקים.¹¹

תרשים א2: שיעור המועסקים במשרה מלאה ובמשרה חלקית
שיעור מסך המועסקים

- בקרב האוכלוסייה בגילאי העבודה העיקריים (25-64) נרשמה, בחודש אוגוסט יציבות. כך, שיעורי התעסוקה, ההשתתפות והאבטלה נותרו ללא שינוי.

¹¹ בניכוי הנעדרים זמנית.

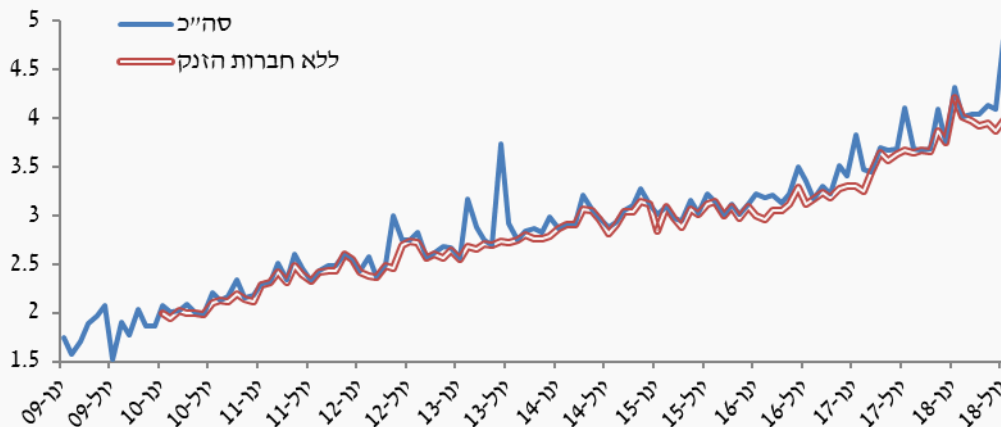
בארץ

- ברבעון השני ועם תחילת הרבעון השלישי מסתמנת עצירת מגמת השיפור בתעסוקה ועלייה באחוז המובטלים. בתוך כך, מספר משרות פנויות ממשיך לעלות, אם כי היחס של מספר משרות פנויות למובטל מצביע על הרעה מתונה.
- השכר למשרת שכיר¹² עמד בחודש יולי 2018 על 10,766 ש"ח. בכך רשם השכר למשרת שכיר עלייה של 1.0 אחוז (בניכוי עונתיות ובמחירים שוטפים) לכדי רמת שיא.
- במספר משרות השכיר¹³ נרשמה בחודש יולי 2018 עלייה מזערית קלה של 0.1 אחוז. לאחר חודשיים רצופים בהם נרשמה ירידה במספר משרות השכיר. כתוצאה מכך מצוי מספר משרות השכיר על סף רמת השיא שנרשמה בחודש אפריל השנה.
- עוד עולה מנתוני הלמ"ס כי רק כשליש מכלל משרות השכיר נמצאים בענפים כלכליים שבהם השכר הממוצע למשרת שכיר גבוה מהשכר הממוצע של כלל המשק, בעוד היתר (66.2% מההווים כ- 2.5 מיליון עובדים) נמצאים בענפים כלכליים שבהם השכר הממוצע למשרת שכיר נמוך מהשכר הממוצע.

סחר חוץ

- בחודש יולי 2018 נרשמה עלייה חדה בהיקף יצוא השירותים, לאחר הירידה שנרשמה בחודש יוני. כך, יצוא השירותים עלה בחודש יולי ב- 17.2 אחוזים. בכך נרשם נתון שיא ביצוא השירותים של ישראל. עיקר העלייה מיוחסת ליצוא שירותי חברות הזנק שבניכוייהם נרשמה עלייה מתונה יותר (2.7 אחוזים).

תרשים א3: יצוא השירותים
במיליארדי דולרים שוטפים

מקור: למ"ס

¹² עובדים ישראלים, במחירים שוטפים.

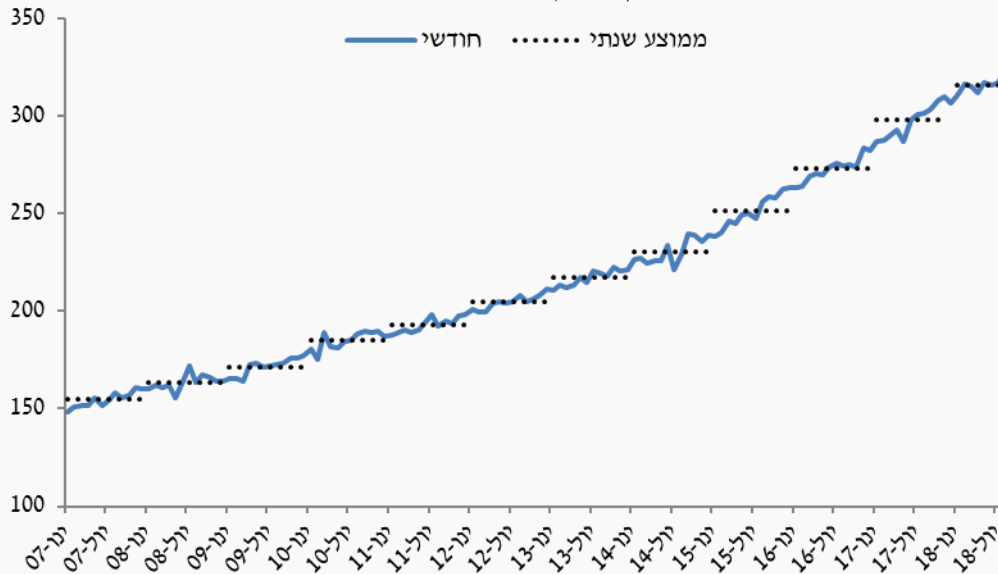
¹³ עובדים ישראלים.

בארץ

פעילות ריאלית

- מדד הרכישות בכרטיסי אשראי רשם בחודש אוגוסט עלייה של 1.6 אחוזים, המשך לעלייה שנרשמה בחודש יולי. כתוצאה מכך מצוי המדד ברמת שיא.

תרשים א4: מדד הרכישות בכרטיסי האשראי
במחירים קבועים, ממוצע 2002 = 100

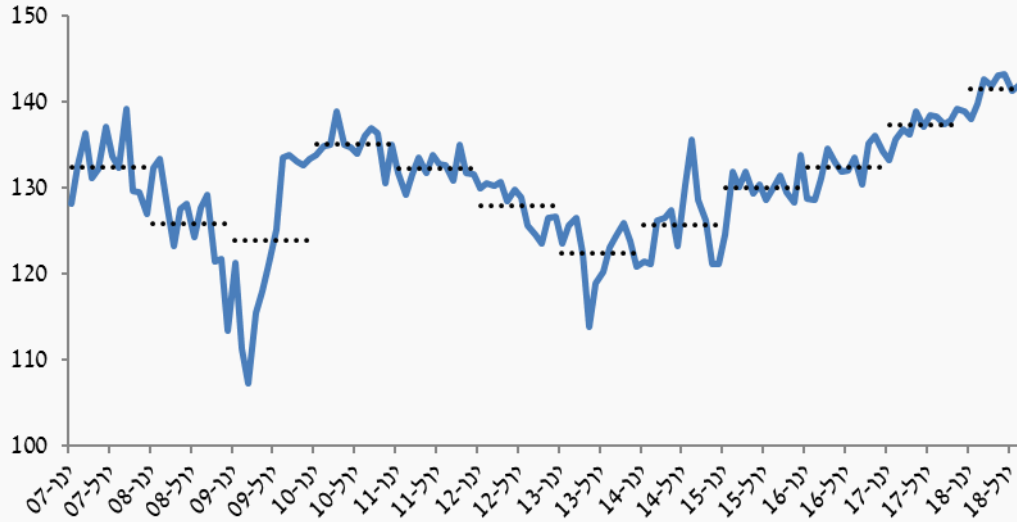
מקור: למ"ס

הלכי רוח

- מדד אמון הצרכנים של בנק הפועלים רשם בחודש ספטמבר עלייה של 0.5 נקודות מדד, לרמה של 142.5 נקודות. העלייה במדד נבעה מעלייה ברכיב השוטף, וברכיב הציפיות. המדד מצוי על סף רמת השיא, ורמתו מאותתת על המשך ההתרחבות של הצריכה הפרטית.
- הרמה הגבוהה של מדד אמון הצרכנים בחודשים האחרונים, לצד המצב הטוב של שוק העבודה ועליות השערים בשוק ההון, תומכים בהמשך התרחבות של הצריכה הפרטית.
- על פי הערכת הכלכלנים, ההתמתנות בקצב עליית הצריכה בהשוואה לאשתקד, המנוגדת לתמונה העולה מהמדד, איננה מצביעה על היחלשות בצריכה הפרטית, אלא מוסברת בהסטת צריכה לרכישות מקוונות מחו"ל. רכישות אלה אינן באות לידי ביטוי בפדיון של רשתות השיווק ובמדד הרכישות בכרטיסי אשראי, המודדים רכישות בישראל בלבד.

בארץ

תרשים א5: מדד אמון הצרכנים
נתונים חודשיים וממוצע שנתי

מקור: בנק הפועלים

בעולם

תחזיות קרן המטבע

- מתחזיות קרן המטבע הבינלאומית לשנים 2018-2019 עולה כי הקרן צופה שקצב הצמיחה, בשנים אלה, יהיה תואם לקצב הצמיחה שנרשם בשנת 2017. במסגרת זו, הקרן עדכנה כלפי מטה את תחזית הצמיחה של התוצר העולמי לכל אחת מהשנים 2018-2019 (למעשה, לראשונה מזה שנתיים עודכנו התחזיות כלפי מטה). כך, קצב הצמיחה של התוצר העולמי צפוי לעמוד על 3.7 אחוזים בשנה. על אף עדכון התחזיות כלפי מטה, הצמיחה העולמית החזויה, כמו גם זו שנרשמה בשנת 2017 הינה המהירה ביותר מאז הצמיחה שנרשמה בשנת 2011.
- כלכלני קרן המטבע ציינו כי עדכון הצמיחה כלפי מטה מיוחס למדיניות הסחר הפרוטקציוניסטית שנוקט הממשל האמריקאי. לדבריהם, העלאת חסמי הסחר העולמי עשויה לשבש את שרשרת ההאספקה העולמית, ולהאט התפשטות טכנולוגיות חדשות, ולהכביד בכך על התפוקה הגלובאלית. בנוסף התייחסו כלכלני הקרן לעלייה בסיכונים לצמיחה העולמית כתוצאה מהתגברות אי הוודאות הגאו-פוליטית באירופה ובכלכלות המתעוררות. כלכלני הקרן האירו על התגברות הסיכונים הנובעים מהעלאת הריבית בקצב מהיר, שעלולה להוביל לירידה בהשקעות בשווקים המתעוררים.
- על רקע המשבר בסחר העולמי עודכנו תחזיות הצמיחה של הסחר העולמי באופן משמעותי כלפי מטה, כאשר ההאטה בגידול בסחר העולמי מיוחסת להאטה בסחר בכלכלות המפותחות והמתפתחות כאחד.
- בהתייחסות ישירה ל"מלחמת הסחר" מציינים בקרן המטבע כי אסקלציה משמעותית במלחמת הסחר עשויה להוביל לאובדן של 0.8 נקודת אחוז בצמיחה העולמית בטווח הקצר, ושל 0.4 נקודת אחוז בטווח הארוך. אסקלציה כזו צפויה להוביל לפגיעה משמעותית בצמיחה בארה"ב ובסין (הניצבות במרכזו של משבר הסחר), ולגרוע 0.9 ו-1.6 נקודות אחוז מהצמיחה בהן בשנת 2019.
- על פי התחזיות, הצמיחה בארה"ב בשנה הנוכחית צפויה להישאר ללא שינוי (בהשוואה לתחזית הקודמת) ולשמור על המומנטום החיובי של האצה בצמיחה, בדחיפת התמריצים הפיסקאליים שנקטו ע"י הממשל האמריקאי. יחד עם זאת, צופים בקרן כי השפעת התמריצים תחלש בשנת 2019, במקביל להשפעה שלילית הצפויה לצמיחה מהעלאת המכסים כלפי מעלה במסגרת "מלחמת הסחר", מה שיוביל להאטה בצמיחת הכלכלה האמריקאית.
- תחזיות הצמיחה לכלכלת גוש האירו עודכנו כלפי מטה על רקע ההאטה המשתקפת בפעילות הכלכלית בכלכלות הבולטות בגוש (גרמניה, צרפת איטליה וספרד). כמו כן, התחזיות מוסיפות להצביע על האטה בכלכלות יפן בריטניה וקנדה אשר נותרו ללא כמעט ללא שינוי בהשוואה לתחזית הקודמת.
- תחזיות קרן המטבע ביחס לשווקים המתעוררים ולכלכלות המתפתחות עודכנה משמעותית כלפי מטה, אך יחד עם זאת כלכלני הקרן צופים כי קצב הצמיחה ישאר יציב, ויעמוד בכל אחת

בעולם

מהשנים על 4.7 אחוזים בדומה לצמיחה שנרשמה בשנת 2017. כלכלני הקרן מציינים כי עליית מחירי הנפט, העלאת הריבית בארה"ב, סכסוכי הסחר בזירה הבינ"ל, ולחצים בשוק המטבעות, מובילים לחוסר אחידות בצמיחה, כאשר תחזיות הצמיחה עבור כלכלות עם יסודות חלשים יותר (כלכלות מזרח אירופה, אמריקה הלטינית, אפריקה ומזרח תיכון) עודכנו בצורה חדה כלפי מטה, בהשוואה לעדכון כלפי מטה עבור הכלכלות באסיה. מנגד, תחזיות הצמיחה עבור מדינות המייצאות נפט עודכנו מעלה. כלכלני הקרן התייחסו גם למשבר המטבע והידלדלות מקורות מימון החוב בכלכלות ארגנטינה, טורקיה וברזיל, שהובילו לעדכון הצמיחה של מדינות אלו כלפי מטה.

לוח 1: תחזיות הצמיחה של קרן המטבע¹
באחוזים ובנקודות אחוז

	2019	2018	2017	
3.7%	3.7%	3.7%	3.7%	תוצר עולמי
(3.9%)	(3.9%)			
2.1%	2.4%	2.3%	2.3%	משקים מפותחים
(2.2%)	(2.4%)			
2.5%	2.9%	2.2%	2.2%	ארה"ב
(2.7%)	(2.9%)			
1.9%	2.0%	2.4%	2.4%	גוש האירו
(1.9%)	(2.2%)			
1.9%	1.9%	2.5%	2.5%	גרמניה
(2.1%)	(2.2%)			
1.6%	1.6%	2.3%	2.3%	צרפת
(1.7%)	(1.8%)			
1.0%	1.2%	1.5%	1.5%	איטליה
(1.0%)	(1.2%)			
2.2%	2.7%	3.0%	3.0%	ספרד
(2.2%)	(2.8%)			
0.9%	1.1%	1.7%	1.7%	יפן
(0.9%)	(1.0%)			
1.5%	1.4%	1.8%	1.8%	בריטניה
(1.5%)	(1.4%)			
2.0%	2.1%	3.0%	3.0%	קנדה
(2.0%)	(2.1%)			
4.7%	4.7%	4.7%	4.7%	שווקים מתעוררים
(5.1%)	(4.9%)			
1.8%	1.7%	1.5%	1.5%	רוסיה
(1.5%)	(1.7%)			
6.2%	6.6%	6.9%	6.9%	סין
(6.4%)	(6.6%)			
7.4%	7.3%	6.7%	6.7%	הודו
(7.5%)	(7.3%)			
2.4%	1.4%	1.0%	1.0%	ברזיל
(2.5%)	(1.8%)			
2.5%	2.2%	2.0%	2.0%	מקסיקו
(2.7%)	(2.3%)			
4.0%	4.2%	5.2%	5.2%	סחר עולמי
(4.5%)	(4.8%)			
1.9%	2.0%	1.7%	1.7%	מדד המחירים לצרכן ²
(2.2%)	(2.2%)			

¹ בסוגריים - תחזיות יולי 2018

² במדינות המפותחות

מקור: IMF

בעולם

- ביחס לאינפלציה מציינים כלכלני קרן המטבע כי האינפלציה אמנם תרשם עלייה, אך בקצב מתון ממה שחזו בתחזית הקודמת. בקרן צופים כי קצב האינפלציה ינוע סביב יעד האינפלציה העומד, על פי רוב, על 2.0 אחוזים. יחד עם זאת, אינפלציית הליבה במרבית הכלכלות המפותחות מצויה רחוק מאד מהיעד.
- בראייה לטווח הארוך, מזהירים בקרן המטבע מפני אתגר צמיחת האוכלוסייה לצד ההאטה בפיריון, שצפוי להאט את הצמיחה העולמית בשנים 2022-2023 בשל האטה בצמיחה בכלכלות המפותחות. בקרן שבים ומציינים כי השקעה בחינוך, בבריאות ובתשתיות יתרמו לצמצום אי השיוויון. לראיית קרן המטבע, העדר השיוויון גרם לכך שרק חלק קטן נהנה מהצמיחה הכלכלית, מה שהאיץ ועורר רגשות אנטי ממשדיים ואנטי גלובליים.
- **ביחס למשק הישראלי** (ראה לוח ע2), קרן המטבע עדכנה כלפי מעלה את תחזית הצמיחה לשנת 2018 לכדי 3.6 אחוזים (מ- 3.3 אחוזים בתחזית הקודמת מחודש אפריל), והותירה ללא שינוי את תחזית הצמיחה לשנת 2019 ברמה של 3.5 אחוזים. עדכון תחזית הצמיחה לשנת 2018 כלפי מעלה בולט אף יותר על רקע המגמה ההפוכה בעולם. נתונים אלו מבטאים שיפור ביחס לצמיחה שנרשמה בשנת 2017. במקביל, עדכנו כלכלני קרן המטבע את תחזיות האבטלה, פעם נוספת כלפי מטה לרמה הנמוכה מ- 4.0 אחוזים המצביעה, ככל הנראה על מצב של תעסוקה מלאה ו"אבטלה חיכוכית" בלבד. תחזיות האינפלציה לשנת 2018 עודכנו אף הם כלפי מעלה על סיפו של הגבול התחתון בטווח היעד של האינפלציה (העומד על 1.0 אחוז), כאשר האינפלציה בישראל צפויה לחזור לתוך טווח היעד בשנת 2019. על פי התחזיות, נמשכת מגמת הירידה בעודף בחשבון השוטר.
- על פי תחזיות הקרן, בטווח הבינוני – ארוך (שנת 2023) צפויה הצמיחה בישראל להאט לכדי 3.0 אחוזים. על אף ההאטה, מדובר בנתון צמיחה מהיר ביחס לכלכלות המפותחות האחרות. האינפלציה בישראל צפויה להגיע בשנה זו לאמצע טווח היעד (2.0 אחוזים), ואילו העודף בחשבון השוטר צפוי לשוב ולעלות.

לוח ע2: תחזיות קרן המטבע עבור ישראל¹
באחוזים ובנקודות אחוז

2023	2019	2018	2017	
3.0%	3.5%	3.6%	3.3%	צמיחת התוצר
	(3.5%)	(3.3%)		שיעור גידול ריאלי
2.0%	1.3%	0.9%	0.2%	קצב האינפלציה
	(1.3%)	(0.7%)		ממוצע מול ממוצע
2.9%	2.3%	2.3%	2.9%	עודף בחשבון השוטר
	(2.7%)	(2.6%)		באחוזי תוצר
	3.9%	3.9%	4.2%	אבטלה
	(4.2%)	(4.2%)		אחוזים

¹ בסוגריים - תחזיות אוקטובר 2017
מקור: IMF

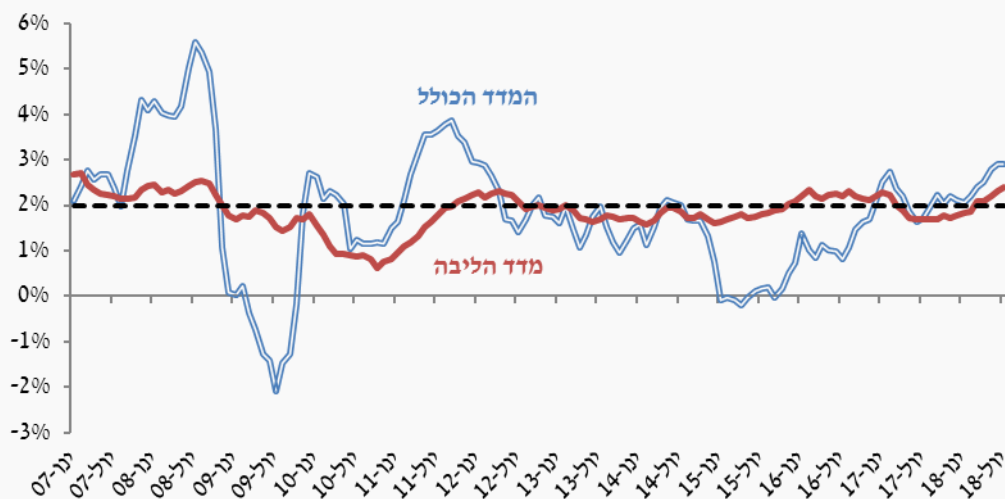
בעולם

- במקביל לתחזיות קרן המטבע, פרסמה הקרן מדד חדש, מדד ההון האנושי (The Human Capital Index), הבוחן את פוטנציאל ההתפתחות של האוכלוסייה, במדינות השונות, בהתאם לרמות הבריאות והחינוך, ומכמת את תרומת הרכיבים הללו לפיריון העבודה של הדור הבא. מטרת הדוח היא לעודד מדינות להגביר את מאמציהם על מנת להבטיח אוכלוסייה בריאה, משכילה וגמישה המוכנה כראוי לעולם העבודה העתידי. מבין 157 המדינות המדורגות דורגה ישראל במקום ה-23, מיד אחרי צרפת, ולפני ארה"ב המדורגת במקום ה-24. בראש הדירוג ניצבות מדינות אסיה (סינגפור, דרום קוריאה, יפן והונג-קונג).

ארה"ב

- מדד המחירים לצרכן רשם בחודש ספטמבר עלייה, מתונה במעט בתחזיות, של 0.1 אחוז, זאת לאחר חודשיים בהם עלה המדד בקצב מעט מהיר יותר. העלייה בחודש ספטמבר המיוחסת, ברובה, לעלייה במחירי השירותים, קוֹזֶזָה לאור הירידה במחירי מרבית המוצרים האחרים. מדד הליבה, הכולל את כל המוצרים והשירותים למעט אלה הקשורים למזון ולאנרגיה, רשם עלייה, מתונה יותר, של 0.1 אחוז.
- קצב האינפלציה של מדד המחירים רשם בחודש ספטמבר ירידה, מהירה יחסית, לרמה של 2.3 אחוזים, המשך לירידה שנרשמה בחודש אוגוסט. הירידה בקצב האינפלציה בחודשיים האחרונים באה לאחר ששהה בחודשים יוני-יולי האחרונים ברמתו הגבוהה ביותר מאז פברואר 2012 (2.9 אחוזים). על אף הירידה, קצב האינפלציה של מדד הליבה רשם אף הוא נותר ללא שינוי. קצב האינפלציה של מדד המחירים לצרכן ומדד הליבה שלו מצויים יחד מעל ליעד האינפלציה, העומד על שני אחוזים. רמות אלו של האינפלציה תומכות בהמשך מדיניות הפד – העלאה הדרגתית של הריבית.

תרשים ע1: קצב האינפלציה של מדד המחירים לצרכן
שיעור שינוי, כל חודש לעומת החודש המקביל אשתקד

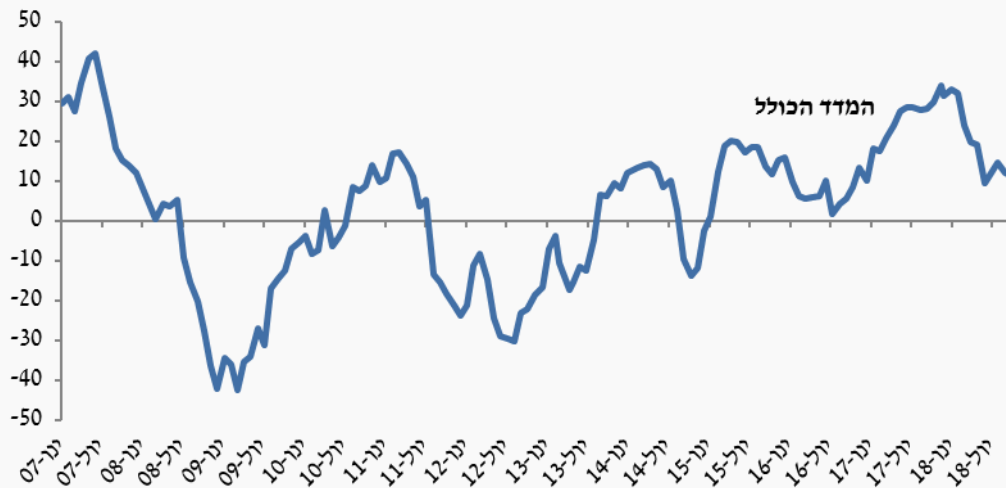
מקור: FRED, BLS

בעולם

אירופה

- מדד אמון המשקיעים של סנטיקס¹⁴ (Sentix Investor Confidence), לגוש האירו רשם בחודש אוקטובר ירידה, בהתאם לתתחזיות, בהמשך לירידה שנרשמה בחודש ספטמבר. הירידה מיוחסת לסממני החלשות בפעילות הכלכלית הבינייל (בעיקר בשווקים המתעוררים כתוצאה מהתחזקות הדולר וממשברים פוליטיים פנימיים) ולמשברים פוליטיים בגוש האירו, ביניהם, אי ודאות לגבי עמדת המדיניות הפיסקלית באיטליה ובענף הרכב בגרמניה. מנגד, הירידה באמון המשקיעים קווצה באופן חלקי כתוצאה מהשיפור בכלכלה האמריקאית. מאז רמת השיא שנרשמה בסוף שנת 2018 מצוי המדד במגמת ירידה.

תרשים ע2: מדד אמון המשקיעים של Sentix לגוש האירו
נקודות, רמה הגבוהה מ-0 נקודות מצביעה על אופטימיות בקרב המשקיעים

מקור: Sentix

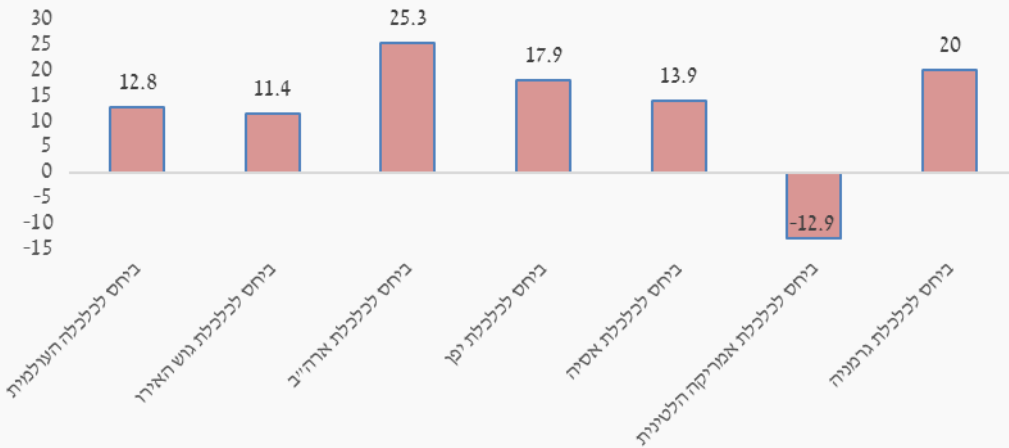
- ירידתו של המדד באה לידי ביטוי בתפיסת המשקיעים את המצב הנוכחי בגוש האירו (רכיב המצוי, ברמה גבוהה מאד), בעוד שציפיותיהם השתפרו במקצת. על אף השיפור, ציפיות המשקיעים מצויות ברמה שלילית המצביעה על פסימיות ביחס לעתיד (רכיב הציפיות קרוב לרמתו הנמוכה ביותר מזה כשש שנים שנרשמה בחודש יוני).
- מנגד, אמון המשקיעים ביחס לכלכלה האמריקאית רשם גידול המיוחס לתמונה החיובית המשתקפת מהכלכלה האמריקאית. נתוני הצמיחה החזקים לרבעון השני לצד שוק העבודה האיתן והחתימה על הסכם הסחר עם קנדה ומקסיקו תרמו לעלייה בתפיסת המשקיעים את המצב הנוכחי לרמת שיא. יחד עם זאת, המשקיעים סבורים שהסביבה הכלכלית העולמית נסוגה מרמת השיא, והם ערים ללחצים האינפלציוניים המתפתחים בארה"ב, כך שלדעתם השוק נמצא בנקודת רתיחה ועל כן ציפיותיהם לעתיד מצויות ברמה שלילית.

¹⁴ מדד אמון המשקיעים של סנטיקס סוקר 5000 משקיעים (מוסדיים ופרטיים) ואנליסטים מ-20 מדינות ביחס לציפיותיהם לשווקים, להתפתחויות הכלכליות ולתקי ההשקעות שלהם.

בעולם

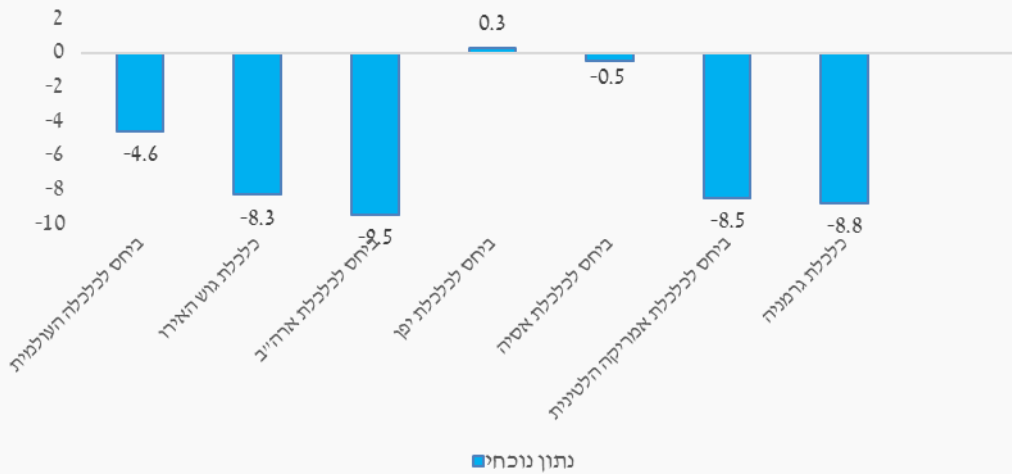
- מבין מדינות אסיה זוכה יפן לשיפור ניכר באמון המשקיעים.

תרשים ע3: מדד אמון המשקיעים של Sentix לכלכלות השונות
נקודות, רמה הגבוהה מ-0 נקודות מצביעה על אופטימיות בקרב המשקיעים

מקור: Sentix

תרשים ע4: ציפיות המשקיעים של Sentix לכלכלות השונות
נקודות, רמה הגבוהה מ-0 נקודות מצביעה על אופטימיות בקרב המשקיעים

מקור: Sentix

אסיה

- במסגרת מאמצי הממשל בסין לנהל הכלכלה הסינית על רקע שורה של לחצים המכבידים על הכלכלה (לצד מעורבותה ב"מלחמת הסחר" הכלכלה הסינית ניצבת בפני משבר חוב והאטה בהשקעות וביצוא), הודיע הבנק המרכזי של סין על הורדת יחס הלימות ההון. בכך הורידה סין את כמות המזומנים שהבנקים מחוייבים להחזיק כביטחון בפעם הרביעית השנה. במקביל לצעד זה, שצפוי להזרים לכלכלה הסינית כסף רב במטרה לתמוך בצמיחה, הודיע הבנק כי המדיניות המוניטארית תשאר שמרנית וכי הבנק המרכזי לא יפחית את המטבע הסיני על מנת לתמוך ביצואנים המקומיים במסגרת "מלחמת הסחר" עם ארה"ב. אנליסטים סבורים כי

בעולם

סוגיית ייצוב הצמיחה, עימה מתמודד כעת הממשל הסיני, אינה הבעיה המרכזית של הכלכלה הסינית, אלא החוב המאמיר של סין. לראייתם, מקבלי ההחלטות בסין פועלים מתוך ראייה לטווח הקצר.